NEAMUL ROMÂNESC

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ DE D. PĂRĂU

FREISING - 1952

(Editura „Patria")

I-A
253

NEAMUL ROMÂNESC

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ DE D. PĂRĂU

FREISING - 1952

(Editura „Patria")

CUPRINSUL

Pagina

Studii:

S. MEHEDINŢI: România, hotarul de Răsărit al Europei 3

C. BRĂTESCU: Valea Nistrului 11

Note si Documente:

S. MEHEDINŢI şi V. MIHĂILESCU: Românii la Răsărit de Nistru . . . 14

S. MEHEDINŢI şi V. MIHĂILESCU: Vieaţa poporului român, faţă de vieaţa altor popoare 16

N. CRAINIC: Transfigurarea Românismului 21

I. GÂRLEANU: Lui Inocenţiu Micu-Clain 23

G. de REICHERSTORFFER: Moldaviae finitimarumqae regionum typus. Viena, 1541 25

I-A
252

BIBLIOTECA ROMÂNĂ FREIBURG I. BR.

ROMÂNIA

HOTARUL DE RĂSĂRIT AL EUROPEI [1])

de S. MEHEDINŢI

„Die Karpaten mit den dazugehörigen Gebieten bilden das Bollwerk Europas."
Petermanns Mitteilungen, 1912, S. 3

Prin chestia orientală se înţelege de obiceiu problema imperiului otoman, în deosebită legătură cu strâmtoarea Bosforului şi a Dardanelelor. Pentru cel care observă fenomenele istorice din latura lor geografică, chestia orientală se leagă însă, acum, nu numai de strâmtorile dintre Egee şi M. Neagră, ci şi de istmul dintre M. Neagră şi Baltică; se întinde adecă peste toată faţada continentală a Europei răsăritene. Trebue prin urmare să ne deprindem a schimba întrucâtva punctul de perspectivă tradiţional.

Cele mai multe erori din vremea renaşterii române din veacul al XIX izvorăsc de acolo, că am pornit dela temeiruri nepotrivite cu orizontul real al vieţii noastre.

Câteva pilde: fiindcă o parte dintre geologii noştri au studiat la Paris, ei au venit cu basinul terţiar al Senei ca model pentru terţiarul românesc. Azi ştiu şi începătorii că orizontarea stratelor terţiare în România trebue să se facă în raport cu succesiunea mărilor din acea eră împrejurul masivului carpatic. Era a priori logic să pornim dela depozitele acestor mări şi ale celor vecine, înainte de a ne raporta la sedimentaţia altor mări mai depărtate.

In istorie de asemenea. Privind viaţa poporului român din vârful colinelor Romei, începuserăm dela o vreme a socoti şirul întâmplărilor din Principate ab urbe condita. Şi a trebuit să treacă vreme, până ce ne-am deprins a privi şi spre Daci şi elementele adăogate poporului nostru în vremea năvălirilor barbare.

In filologie, porniserăm iarăşi dela latina clasică. Aşa că a trebuit timp, până ce experienţa Dicţionarului Academic să ne înduplece a schimba perspectiva Laţiului cu perspectiva Carpaţilor, care ne-a împăcat cu elementele slavone infiltrate în limbă.

In latura organizării statului, începusem de asemenea cu Revoluţia franceză şi aşezămintele legate de ea, până ce ne-am deprins a ne aduce aminte din nou de obiceiul pământului şi de alte întocmiri sociale, desvoltate sub înrâurirea vecinilor noştri din Orient.

De acea, socotim că ar fi fost o binecuvântare, dacă, mai din vreme, ne-ar fi deprins cineva să privim şi pământul şi poporul român din mijlocul orizontului nostru propriu.

In legătură cu această nouă perspectivă a culturii noastre în colţul de Sud-Est al Europei, să cercăm a judeca şi chestia orientală, privind-o sub aspectul ei geografic şi etnografic. Căci şi aci am comis aceiaşi eroare: am considerat multă vreme deslegarea chestiei orientale ca atârnând de fac-

[1]) Reproducere din Buletinul Soc. R. R. de Geografie pe 1914. În acest „Buletin" articolul de faţă poartă titlul „Chestia Orientală, din punct de vedere geografic şi etnografic".

tori prea depărtați. Războiul Crimeii, care a adus pe Englezi și Francezi în apele Pontului, precum și atitudinea Angliei față de Turcia după tratatul dela San-Stefano, au înrădăcinat în mulți iluzia că Anglia nu va îngădui niciodată Rusiei să se așeze la Constantinopol.

Acum însă, în faza oceanică a istoriei, drumul peste Suez, precum și alte raporturi economice, fac să scadă pentru Anglia și alte state apusene interesul față de Bosfor.

Iată de ce, chestia orientală trebue considerată mai mult în raport cu împrejurările din Sud-Est, din peninsula balcanică și din regiunea istmului pontobaltic.

Iar pentru a îndreptăți această schimbare a punctului de vedere, vom arăta că chestia orientală în sens mai larg e o problemă generală și mult mai veche, a întregului nostru continent.

Privind Europa ca o „casă de educație" a neamului omenesc, după cum zicea K. Ritter, distingem îndată două fațade foarte deosebite: una cu soare, alta cu umbră. La miazăzi: ape calde (pe când celelalte mări au în fund o apă rece ca ghiața, aproape de 0 grade, Mediterana n'are nicăeri mai puțin de 12 gr., — ba în față apa e mai tot anul caldă ca în bae); cerul mai totdeauna senin; atmosfera potolită și străvezie, iar în zare ochiul întâlnește destule insule, ca punct de orientare și locuri de popas.

Cu totul alta e înfățișarea naturii pe fațada dinspre Atlantic. Apa e rece (Baltica uneori înghiață); cerul mohorît; aerul e umed: multe neguri, mulți nori și multe ploi (pe țărmurile Tamisei abia 12 zile soare în tot anul); vânturile sunt puternice, iar în unele ținuturi așa de statornice, încât arborii cresc toți plecați spre răsărit sau nu cresc nici de cum; și dacă te depărtezi de puținele insule dela țărm, dai de șesul vast al oceanului, lipsit de insule și deci neprielnic corăbierului.

In sfârșit, spre răsărit, Europa are o a treia fațadă — continentală, mai greu de hotărnicit.

Dacă privim acum și desvoltarea vieții europene, vedem îndată că civilizația a mers împrejurul continentului începând cu fațada mediterană, urmând apoi cu cea atlantică, iar azi se întoarce și spre fațada continentală dinspre răsărit.

Era firesc ca lumina culturii să se arate mai întâi la cei ce trăiau mai în voe pe țărmurile lipsite de zăpadă ale Mediteranei, unde, pe lângă cereale, mai veniseră dinspre Asia: vița de vie, măslinul, smochinul și alte înlesniri ale vieții. Elenii sunt copii răsfățați ai acestui mediu prielnic. Dar, pentru geograf și etnograf, manifestarea cea mai însemnată a civilizației mediterane e imperiul roman, întemeiat de locuitorii peninsulei italice — cea mai armonioasă ca forme, dimensiuni și poziție. Nu așa de muntoasă și stearpă ca Elada; nu așa de masivă și bântuită de secetă ca Iberia, ci având șesuri mărișoare, munți mijlocii, râuri destule și clima mai blândă, Italia devine frontonul vieții istorice în Mediterana. De aci ese statul care cuprinde întreg lacul mediteran, dându-i titlul caracteristic: mare nostrum, pe când toate celelalte neamuri și state nu fuseseră în stare a o cuprinde toată în acelaș hotar. — E drept că nici Italia n'a ajuns la domnia acestei mări interne (mare internum), fără să întâmpine împotrivire. Pe țărmul african, marea metropolă cartaginesă i-a stat multă vreme în cale. Dar, și ca rasă, și ca organizare de stat, și ca poziție geografică, Roma, stăpâna Italiei, s'a dovedit cu mult superioară; și, de aceea, fațada de miazăzi a Europei a primit pecetea influenței italice. Polybiu, care e martor la actul din urmă al luptei epice dintre cele două cetăți dușmane, arată lămurit de ce Romanii au trebuit să învingă și de ce încercarea Punilor de a se în-

tinde pe fațada de miazăzi a Europei, în Sicilia, Spania etc., a fost zadarnică. — Pentru istorie, omul de geniu care personifică această biruință a Italiei asupra Cartaginei, și deci a țărmului european asupra celui african, este Scipio.

A venit apoi pe încetul rândul fațadei atlantice.

Viața de toate zilele era aceiași la gurile Tibrului, ca și la gurile Ronului. Dela Alpi până la Pirinei, țărmul era presărat de colonii greco-italice, iar marea metropolă Marsilia își întinse pas cu pas negoțul până spre mările nordice. Staniul, chilimbarul, pieile . . . soseau în caravane pe cai. Așa că, cine stăpânea țărmul dela gurile Rodanului, trebuia să cuprindă azimâine toată Galia, iar din Galia era numai un pas până în Britania. Cesar făcu și acest pas, devenind pentru fațada atlantică ceea ce fusese Scipio pentru cea mediteraneană. Dintre toate operele marelui om de stat, cea mai mare ca dimensiuni și ca durată e cucerirea pământului dintre Alpi și Ocean și întinderea civilizației romane spre Atlantic.

Tot el, îndată ce a asigurat hotarul apusean, și-a aruncat ochii și spre fațada continentală a imperiului: spre linia Rinului și a Dunării. Insă moartea l-a surprins tocmai când se gândea la o expediție împotriva Dacilor.

Dar sfârșitul uni om nu poate împiedeca desfășurarea firească a unor evenimente legate de situații geografice hotărîtoare. Problema granței de răsărit trebuia numai decât deslegată. Dacia, în secolul întâiu după Christos, era mult mai interesantă pentru imperiu chiar decât Galia.

In adevăr, Pontul Euxin era o podoabă față de țărmul atlantic și cel baltic, unde locuitorii îmbrăcați cu piei trăiau ca Laponii de azi. De jur împrejurul Euxinului se țineau lanț porturi, orașe și colonii cu o vechime aproape de un mileniu. Șesurile seitice fuseră multă vreme un fel de America pentru cei din răsăritul Mediteranei.

Pieile neargăsite, seul, peștele sărat, sclavii și grânele erau cumpărate aproape pe nimic de corăbierii greci care aduceau untdelemn, vin, stofe și alte manufacturi mărunțele [1]). Dar, după trecere de atâtea veacuri și așezarea Grecilor împrejurul Pontului, începu și aci o industrie în ateliere mai mici, iar corăbii ușurele, cu fundul teșit, intrau pe gura Dunării și a Siretului, ducând până departe mărfurile acestea mai ieftine, care alungaseră treptat-treptat produsele fabricilor din Grecia proprie și din basinul Egeei [2]). Prin urmare, după cum Galia ajunsese un fel de prelungire a Italiei (Romanii bogați aveau moșii și vile în valea Ronului), deasemenea basinul Dunării de jos începuse a intra tot mai mult în sfera vieții mediteraneene. La aceasta se mai adaogă și împrejurarea că legiunile se clătinaseră din valea Rinului spre valea Dunării, iar flota militară pătrunzând pe gurile Dunării, legionarul ocupase poziții strategice pe malul stâng [3]). Așa că romanizarea se întindea mereu dinspre Italia, ca și cursul apelor, și se apropia de masivul dacic.

Intrebarea era: unde se va fixa hotarul imperiului? Și ce va deveni șesul Dunării de jos și peninsula balcanică?

Chestia hotarului a fost deslegată de Traian. El e pentru Dacia ceeace fusese Cesar pentru Galia. Domnia lui e un moment hotărîtor pentru etnografia Europei, căci colonizarea romană din munții și șesurile stăpânite până atunci de Daci s'a dovedit a fi o operă de dimensiuni seculare — rămânând și până azi în ființă.

---

[1]) SPECK, Handelsgeschichte des Altertums, vol. II, p. 448.
[2]) An. Acad. Române, V. PÂRVAN, Castrul dela Poiana, p. 14, Tom. XXXVI.
[3]) Ibid. p. 27.

Astfel, ideea lui Cesar ajunse la întrupare. Dela gurile Rinului până la gurile Dunării, hotarul sprijinit pe ape, pe munţi — şi unde mai trebuia, pe limes şi pe valuri ridicate înadins de legionari — dădu un fel de ţărmurire imperiului şi spre faţada continentală.

Rămânea acum să se vadă dacă şi peninsula balcanică va fi definitiv câştigată pentru elementul romanic.

Pe podişul dac şi în şesul dunărean romanizarea mergea de minune. Greutatea toată era la sud de Dunăre şi spre Marea Neagră. Ascendentul limbii şi culturii greceşti era atât de mare, în cât, după Traian, militar de moda veche, cu apucături amintind vremurile republicii, vine Adrian, un semi-grec, iar Marcu Aureliu ridică şcoli de filozofie la Atena. Dar ori şi cum, legiunea era un straşnic mijloc de romanizare. Din canabae, viaţa latină radia în vici; satele deveneau romane, iar elementul grec, strâmtorat la oraşe, ar fi ajuns cu vremea să piară. Sub apăsarea militară şi economică a podişului dac, plin de mine şi de ocne, şi a şesului plin de vite şi grâne, de care Mediteraneenii aveau şi atunci nevoie, ca şi azi, toată peninsula dintre Egeea, Adriatica şi Pont ar fi căpătat pecetea vieţii romane. Latinitatea s'ar fi întins astfel nu numai pe faţada mediteraneană şi atlantică, ci ar fi cuprins definitiv toată Europa muntoasă şi deluroasă până în stepele dela răsărit de zidul Carpaţilor.

Acum începe însă şi faţada continentală a Europei a da semne de înrâurire asupra istoriei continentului.

Şesul scitic fusese până atunci un ţinut străin şi antipatic celor dimprejurul Mediteranei. Frigul cumplit al iernilor îi înspăimânta (Herodot observase că trebue să faci foc, pentru ca să vezi iarna noroiu!). Netezimea monotonă a stepei iarăşi îi respingea, precum şi viaţa nomazilor care scalpau pe duşmani, întocmai ca Pieile-Roşii . . . Strabo, cu intuiţia sa fină, observase că acest pământ nici nu trebue socotit la Europa, ci mai de grabă la Asia, faţă de care continentul nostru abia e o peninsulă.

Şi în adevăr, subordinarea fizică începe acum a eşi la iveală şi sub forma unei subordinări politice. Căci, abia apucase imperiul roman a domoli treptat-treptat pe oamenii pădureţi dinspre Atlantic şi din nordul păduros al Europei, aşezându-i locului ca auxiliari ai armatei şi deci ai culturii latine, şi iată intră în istorie cu o mare intensitate stepa dela răsărit cu roiurile sale de nomazi, de o rasă necunoscută în Europa.

Mai mult de o mie de ani, dela Huni şi până la cele din urmă năvăliri ale Tătarilor cari iernau în ţările noastre, istoria Europei a fost adânc înrâurită de acest fenomen care, în ultima analiză, se leagă de antiteza dintre ţinuturile cu climat continental de stepă şi ţările unde ploaia în toate anotimpurile înlesneşte agricultura.

Astfel, cetatea dacică e mereu isbită de valul năvălirilor; iar o parte din năvălitorii de neam mongol se şi aşează împrejurul nostru: Bulgarii la Miazăzi, Maghiarii la Aupus şi Tătarii spre răsărit. Aşa că, abia după ce marele val tătăresc din veacul al 13-lea se retrage, începe şi plantaţia lui Traian a odrăsli din plin şi a se „întinde, ca puhoiul apelor" — după vorba cronicarului Ureche. Astfel, în scurtă vreme, vedem neamul românesc ajuns până la mare, unde Balica stăpâneşte ţinuturile dinspre Varna, iar urmaşul lui Bogdan stăpânind iarăşi până la mare. — In acelaş timp, în peninsula balcanică, ies la iveală mai multe „Vlahii".

Din punct de vedere etnografic, momentul acesta e cu deosebire însemnat. Din nou se ivea întrebarea: cine va rămânea stăpân al peninsulei balcanice? Şi trebue să recunoaştem că cumpăna părea că se pleacă în favoarea elementului romanic, ca şi pe vremea lui Traian. Grecii, roşi de metafizică şi conrupţie, împreună cu elementele slave pripăşite în peninsulă, erau înconjuraţi de elementul român spre miază-noapte; păstorii aromâni circulau peste tot înăuntrul peninsulei, iar de jurîmprejur, pe mare, puterea republicilor italiene era în floare. Pontul-Euxin era o mare italiană. La Kaffa erau dogi, ca şi la Veneţia. Iar atingerea aceasta dintre locuitorii Daciei şi ai Italiei, pe mare, ar fi îngăduit de bunăseamă o potenţare a vieţi noastre, ca şi în alte ţări în vremea renaşterii. Latinitatea ar fi strălucit astfel peste tot ţinutul dintre Adriatica şi Marea Neagră.

Din nefericire un nou val mongolic se revarsă spre Europa: Turcii ocupă Bosforul. Legătura între Români şi Italieni e tăiată. Pontul ajunge lac asiatic: tătăresc la miază-noapte, turcesc la miază-zi. Nomazii iau locul corăbierilor şi marea, atât de înfloritoare mai înainte, cade în umbră.

Rezultatul: 400 de ani ne-am ros puterile în ciocniri cu aceşti năvălitori. Sfârşitul veacului al 14-lea ne găseşte în picioare sub Mircea, care încheie tratate cu Sultanii, dând daruri, cum făceau şi alţi suverani, — nu tribut. Sfârşitul veacului al 15-lea ne află tot biruitori cu Ştefan, care trimite steaguri turceşti regilor vecini. După un veac, sub Mihai, luăm încă ofensiva. Dar la 1700 suntem în plină pasivitate, iar la 1800 ajunsesem chiar sub nivelul defensivei (Pasvantoglu). Aşa că abia la 1878 Românii se arată iarăşi la mlul Dunării ca putere militară şi politică. In sfârşit, 1913 împinge pe Turci până aproape de Bosfor. Rolul lor negativ, de a fi împiedicat romanizarea şi italienizarea peninsulei balcanice, s'a isprăvit.

Care este situaţia etnografică a peninsulei în această a treia reînviere a elementului romanic între Dunăre şi Egeea?

Dela 1829, când Turcii pierduseră malul stâng al Dunării (raialele şi capetele de poduri) până la 1878, când au pierdut şi malul drept, s'a scurs o jumătate de veac, în care cumpăna părea că se pleacă din nou spre noi. Ţinutul dintre Dunăre şi Balcani era cuprins în sfera limbii române, — afară de Deliorman, unde gloata era turco-tătară. In timpul stăpânirii turceşti, elementul bulgar rămăsese legat mai mult de munţi [1]). Iar malul dunărean era turc din punct de vedere militar (cetăţile), şi românesc în sate şi în grosul populaţiei. Incepând dela Craina-românească a Serbiei şi ţinutul iarăşi românesc al Vidinului, peste Rahova-românească, Ştistov, Turtucaia şi Dobrogea, păscută de oile Mocanilor, un şir întreg de aşezări rurale făceau să răsune limba românească până departe (spre Vraţa) şi chiar în preajma Sofiei, unde Românii dunăreni îşi dau mâna cu Aromânii. De bună seamă, dacă la 1878 nu s'ar fi înfiinţat principatul bulgar, romanizarea ar fi cuprins iarăşi o mare parte din peninsula balcanică.

Desfăşurarea evenimentelor a fost însă alta. Părăsită de valul turcesc, peninsula ni se arată azi cu elementele dela 1400: Crecii — bine afirmaţi în Sud, iar Bulgarii şi cu Sârbii — în plină ofensivă, cu tendinţa de a cotropi chiar teritorii eterogene din punct de vedere etnografic. In sfârşit, Albanezii, reînviaţi o clipă sub forma de stat autonom, şi Italienii aşezaţi de curând la Valona, complică şi mai mult echilibrul etnografic al peninsulei.

Firește, rolul statului român e mai întâi de a fi factor ponderator. In ce măsură elementul italo-aromân şi român se va putea afirma între Dunăre, Egeea şi Adriatica, e o chestie a viitorului. Dar nu mai rămâne nicio în-

1) PET MITTEILUNGEN, Die Bevölkerung in Bulgarien und die Siedelungsverhältnisse, 1911, p. 117.

doială că chestia orientală a intrat într'o fază nouă. Căci acum nu mai e vorba numai de colţul de Sud-Est al Europei, ci iarăşi, ca pe vremea lui Traian, de întreaga faţadă a Europei către răsărit.

Şi anume:

La cel din urmă congres de geografie s'a făcut propunerea ca hotarul dintre Europa şi Asia să fie mutat dela Urali spre Carpaţi, pe istmul dintre cele două mări interne: Baltica şi Pontul. Din punct de vedere geografic, această graniţă e foarte legitimă. Ea poate fi susţinută pe o serie întreagă de temeiuri, începând dela sloiul paleozoic care apasă cutele Carpaţilor terţiari şi până la graniţa fagului care desparte climatul continental, stepic, de Europa peninsulară cu climat apropiat de cel oceanic.

E însă la mijloc şi un temeiu de geografie politică. Rusia nu e stat european, ci asiatic. Impărăţia din dreapta şi din stânga Uralilor, care se întinde la miazănoapte până la malurile Oc. Inghetat Arctic, iar spre sud până în marginea marilor podişuri ale Asiei centrale, e din punct de vedere al grupării masselor omeneşti un fenomen nou. Acum două veacuri, sub Petru cel Mare, populaţia Rusiei nu era nici de 14 milioane. Azi e de 160 şi creşte în fiecare deceniu cu 12 mil. Alături de populaţia Americii de Nord, unde într'un singur veac St.-Unite şi Canada au trecut dela vreo 5 milioane la aproape 100 de milioane, îndesirea repede a populaţiei în Rusia (care e un fel de „lume nouă", ca şi Canada şi St.-Unite) e fenomenul planetar cel mai însemnat în vremile noastre. In curând imperiul Ţarilor va apăsa cu o greutate economică şi militară de peste 200 mil. asupra restului Europei, care devine astfel, cum a spus-o Strabo, şi cum o recunosc şi geografii contemporani, o adevărată peninsulă a Asie!

E vădit, aşa dar, că o nouă fază începe în istoria statelor din Europa de Est. Alături de marea massă mongolă din răsăritul Asiei, unde s'a îngrămădit mai mult de un sfert din toată omenirea; alături de furnicarul din India şi de marele centru de populaţie din St.-Unite, unde vor fi spre sfârşitul veacului al XX mai multe sute de milioane; alături, în sfârşit, de închegarea unui nou centru de desime în Rusia, mica noastră peninsulă europeană, la apus de istmul ponto-baltic, devine un satelit politic, după cum e şi un satelit fizic al Asiei. De aceea, între cei ce se ocupă de geografie politică s'a auzit de curând o expresie caracteristică: „patriotism european". Cuvântul e semnificativ: el arată că Europa peninsulară începe a se simţi ca o „unitate" faţă de marile state continentale, întemeiate pe acele mari aglomerări omeneşti, care abia acum intră în istoria lumii. Şi fiindcă uneia din acele mari puteri, colosul rusesc, pentru a respira liber spre ocean, care domină vieaţa economică a epocei, îi trebue Baltica şi Pontul, întreaga Europă peninsulară se află în faţa unui mare conflict de interese. In locul pericolului galben, despre care vorbesc cei ce judecă epoca de azi cu impresii căpătate din istoria timpurilor lui Atila şi Gengischan, se ridică în faţa noastră un „pericol alb" foarte apropiat. — Coeficientul puterii istorice a noului factor e acea creştere de 12 milioane în fiecare deceniu, pe când Europa peninsulară a atins aproape limita creşterii de populaţie.

Din nou aşa dar, nu numai geografii, ci şi oamenii de stat caută (ca şi pe vremea lui Traian) o graniţă a Europei spre răsărit. Iar elementul românesc dela Dunăre şi Carpaţi se află, ca şi acum 19 sute de ani, în faţada de răsărit a Europei, făcând front spre stepa asiatică dintre Pont, Baltica şi Urali.

E drept că, sub Traian, Dacia era singură, ca o cetate înaintată în faţa năvălitorilor. Azi, pe frontul european mai e şi imperiul german, puternic

încă (dar în curând prea mic, faţă de cel rusesc), ca şi imperiul eterogen austro-ungar.

Aci e aşa dar punctul critic al geografiei politice în Europa, iar chestia orientală se întinde, prin urmare, dela Constantinopol până la Königsberg. Vor fi Slavii, şi alte elemente ale monarhiei dualiste, câştigaţi pentru interesele Europei peninsulare? sau vor gravita spre Slavii asiatici ai stepelor?

Viitorul va răspunde şi la această întrebare. Păstrând însă un punct de vedere apropiat de masivul carpato-balcanic, trei fapte atrag în deosebi luarea aminte a etnografului şi a geografului neprevenit.

1. Intre Triest, Varşovia, Odessa şi Atena e un ţinut locuit numai de neamuri mărunte. Nicăeri harta etnografică nu seamănă mai mult a mozaic.

2. Mozaicul acesta e apăsat de blocul german deoparte şi uriaşul bloc rusesc de altă parte — o adevărată Scythia major.

3. Progresul presupune, după legea evoluţionismului, diferenţierea, nu amalgamarea şi nivelarea. De curând, Nansen a căutat să demonstreze tocmai însemnătatea deosebită a naţiunilor mici pentru cultura omenirii.

Prin urmare, tot ţinutul acesta e ca o pepinieră plină de arbori roditori, premejduită de tendinţa nivelatoare a statului moscovit. După flagelul turcesc, care a bântuit răsăritul Europei cinci veacuri şi mai bine, un alt flagel şi mai primejdios se arată la orizont.

De aceea, socotim că ar fi o mare pagubă pentru cultura europeană, dacă o înţeleaptă reciprocitate n'ar apăra fiinţa etnică şi politică a tuturor neamurilor din acest ţinut polinaţional.

In orice caz, meridianul istoric al Europei trece pe sub ochii noştri către răsărit. Spania e de mult în declin. De peste ţări, ea s'a întors acasă cu mâinile goale — a pierdut toate provinciile coloniale. Franţa ştie de asemenea că în America (unde a vândut acum 100 de ani valea lui Missisipi, ca pe o moşie fără preţ), în Asia, în Polinezia şi chiar în Africa, lucrează pentru alţii. Populaţia franceză e pe cale de descreştere. Olanda, cu toată întinderea imperiului său colonial, e ca un arendaş care aşteaptă termenul de expirare al contractului unei arende prea fericite . . . Anglia de asemenea, dela războiul cu St.-Unite a înţeles că supremaţia peste mări este tot man mult o chestie de relaţii de întreprindere, poziţia geografică, etc.

Meridianul istoriei se mută aşa dar iarăşi spre răsărit, iar noi suntem tocmai în punctul critic, unde acest meridian va trece în curând.

Generaţia de azi, vrând sau nevrând, va fi de faţă la evenimente care vor deschide alte mari capitole în istoria Europei peninsulare.

Vechea provincie romană a lui Traian iese deci din nou în evidenţă şi, prin fatalitatea aşezării geografice, va trebui să aibă un rol de seamă în deslegarea acestei mari probleme de geografie politică.

Românii au ajuns din nou între Asia şi Europa.

VALEA NISTRULUI [1])

de C. BRĂTESCU

„Nu putem concepe existenta neamului romanesc fara Nistru, cum nu putem sa o concepem fara Dunarea si Tisa, ca sa ne desparta de elementul slav. Basarabia reprezinta pentru noi intrarea casei noastre."

Ion I. C. Brătianu. Paris, 22 Feb. 1919

Când au descălecat Românii din Maramureş sub Dragoş Vodă şi mai apoi sub Bogdan Voevod, precum scriu cronicarii, ei au săvârşit această descălecătoare politică mai întâi pe valea Moldovei, de unde se trage şi numele ţării, şi apoi s'au întins „de sârg" la vale, pe Siret, pe Prut, pe Nistru, până la Dunărea de jos şi Marea Neagră. Văile cu ape au fost cele dintâi ocupate şi în lungul lor s'au înfiinţat sate şi oraşe, fiind pe aici vadurile şi drumurile cele mai însemnate de circulaţie comercială. Spaţiul dintre marile văi, dacă era stepă ierboasă şi săracă în ape, a rămas o bună bucată de vreme loc mai pustiu, ocupat de prisăci sau străbătut doar de turme, cum ar fi „pustia de pe Başeu", „pustia Bugeacului" şi altele mai mici, menţionate mai ales în documentele vremii lui Alexandru cel Bun; iar dacă erau podişuri şi dealuri păduroase, serveau ca loc de refugiu în cazuri de invazii, cum ar fi regiunea Codrilor basarabeni, regiunea Tigheciului, sau platformele Podişului moldovenesc propriu zis. Mai târziu, aceste ţinuturi cu păduri şi poene au devenit centre de conservare şi de roire a unei populaţii româneşti mai curate de amestec. Faptul însă că abia la 50 de ani dela descălecătoare găsim între Carpaţi şi Nistru o ţară bine organizată sub Alexandru cel Bun, capabilă de a da şi ajutor înarmat unor vecini, iar la 100 de ani — sub Ştefan cel Mare, poreclit Atletul lui Cristos — o ţară ce se încumetă a înfrunta şi chiar a învinge oştirile cuceritoare ale unui sultan ca Mahomed II, — dovedeşte deplin că descălecătoarea lui Dragoş Vodă şi Bogdan Vodă dintr'o ţărişoară ca Maramureşul nu poartă decât caracterul unui descălecat masiv etnografic, care e mult mai vechiu, deoarece mărturiile istorice vorbesc de Români şi dincolo de hotarele Moldovei celei mari încă din sec. XII şi XIII. Antropologii şi etnografii moderni sunt înclinaţi a pune începuturile poporului dintre Carpaţi şi Nistru nu numai din vremea mai nouă a Dacilor, ci tocmai din Neolitic.

Această Ţară a Moldovei şi-a aflat, încă dela obârşia ei, o mare cale de circulaţie comercială pe valea Siretului — Dunărea Moldovei — şi două porturi însemnate, ca două uşi deschise spre largul apelor, Chilia şi Cetatea Albă, pe unde se făceau legăturile cu Mediterana şi Orientul. Dela început, prin urmare, spaţiul vital al Moldovei s'a întins până la Delta Dunării, la Mare şi la Nistru. Chilia şi Cetatea Albă au jucat acelaş rol spre Răsărit, între imperiul turcesc de o parte şi Moldova şi Polonia de alta, pe care l-a jucat Belgradul spre Apus către Ungaria, sau Constanţa de astăzi către România.

La Nistru a stat hotarul Moldovei peste patru veacuri, până la 1812, când s'a mutat la Prut, pentru ca la 1918, după 106 ani, să se mute iar la

[1]) Reproducere din Buletinul Soc. R. R. de Geografie pe 1940. Această comunicare a fost făcută în şedinţa din 14 Iunie 1941 a. Soc. R. R. de Geografie, la Fundaţia Carol I, în prezenţa **Majestăţii Sale Regelui Mihai I.**

Nistru şi după alţi 22 de ani să treacă din nou la Prut. Iată, prin urmare, două ape mari care au avut un rol geopolitic de mare însemnătate asupra destinelor poporului român şi despre care s'ar putea broda consideraţii geografice şi istorice de o valoare deosebită. O singură dată hotarul Moldovei a trecut şi dincolo de apa Nistrului, la sfârşitul sec. XVII, pe timpul Ducăi-Vodă, care stăpânea aşa numita „Ucraina Hanului" şi care şi-a zidit curţi de piatră, aducând cu sine şi mult popor, pe la Nemirova, în apropierea fluviului Bug.

Geografii, când vorbesc de Nistru, îl caracterizează drept ultima apă carpatică spre Răsărit. Într'un trecut geologic nu tocmai îndepărtat, ultima apă cărpatică spre Răsărit a fost Bugul. Intr'adevăr, urmărind distibuirea prundişurilor carpatice peste podişul Podoliei, O. Kaptarenko a constatat că ele acoperă nu numai suprafeţe întinse între Nistru şi Bug, dar trec şi dincolo de Bug, pe stânga, în districtul Winniţa; iar R. R. Wyrzykowskij demonstrează că aceste depozite reprezintă imense delte ale unui Nistru străvechiu, a căror acumulare a durat dela finele Sarmaticului mijlociu până în momentul regresiunii pontice, deoarece în împrejurimile localităţii Balta prundişurile carpatice, reprezentând partea superioară a depozitelor baltiene, conţin o bogată faună de Unionide de tip meotic şi o faună de vertebrate de tip Pikermi.

Mai spre Sud însă, la Grebienniki, circa 16 km. spre Est de Tyraspol şi tot spre suprafaţa podişului înalt, cele două faune apar sub straturile de prundişuri carpatice, de unde rezultă că vârsta acestora din urmă trebueşte determinată aci ca pontică. Între Meotic şi Pontic, prin urmare, Nistrul — care rătăcea în şerpuiri enorme peste suprafeţele viitorului podiş al Podoliei, depunând măcinişul carpatic în formaţiuuile sale deltaice şi de terase până în basinul Bugului superior — deviază mai spre sud, spre a-şi găsi în cele din urmă actualul punct de vărsare în Marea Neagră. Zona de divagare, aşternută cu nisipuri şi prundişuri carpatice, din Sarmatic până la începutul Quaternarului, are o lărgime imensă. Ea acopere până şi înaltele cumpene de apă ale Podoliei şi s'ar putea limita cartografic, grosso-modo, pe ambele maluri ale fluviuli.

Abia la limita dintre Pliocen şi Quaternar, prin înălţarea podişului moldavo-podolic şi prin scăderea nivelului eustatic (provocat teytonic) al M. Negre, Nistrul începe a se fixa, încătuşându-se în valea sa quaternară, care astăzi, pe anumite porţiuni, are caractere asemenea unui canon.

Am făcut numeroase excursiuni de studiu în lungul acestei splendide văi, una din cele mai frumoase din Europa. Caracterele ei distinctive sunt următoarele:

1.) Mai întâi meandrele sale: enorme încolăciri ca ale unui balaur din poveste şi care datează dintr'o epocă anterioară Quaternarului, când Nistrul curgea pe suprafaţa netedă şi întinsă a unei imense câmpii litorale, fără pantă pronunţată, peste care fluviul, leneş, nu simţea chemarea grăbită către punctul de vărsare. Orice obstacol ridicat în cale-i, un dâmb de rocă mai rezistentă, o slabă ondulare tectonică sau chiar o îngrămădire de aluviuni îl sileau să ocolească în şerpuiri enorme, care i-au lungit cursul aproape de două ori şi l-au făcut mai puţin preţuit pentru navigaţie. Pentru aceea, ori de câte ori s'a vorbit de o legătură prin canale între Baltica şi Marea Neagră, nu fluviul Nistru, ci râul Prut este acela care a fost luat în considerare.

2.) Al doilea caracter e cañionul. De'ndată ce părăseşte zările depresiunii galiţiene, unde străbate printre mlaştini sau coline, fluviul pătrunde ca pe o gură de pâlnie ce se îngustează tot mai mult, în regiunea

podișului moldavo-podolic. Ca într'un șanț enorm, adânc pe alocuri până la 200 m., Nistrul călătorește la vale pe fundul îngust al meandrelor sale adâncite, oferind ochilor, la fiecare încolăcire, priveliști schimbătoare. Malurile sale concave, care se schimbă alternativ când pe dreapta, când pe stânga, par ca retezate cu cuțitul și descoperă structura geologică a podișului, dela Silur și Devon până la Mediteranul II și Sarmatic. Golașe sau acoperite cu vegetație ele sunt foarte povârnite, ba chiar și cu pereți prăpăstioși, cari dau amețeală celui ce privește în jos de pe buza înaltă de podiș. Malurile convexe prezintă lobi armonioși cu relief teșit, ce coboară în pantă dulce până la apă și pe ei se ridică așezări omenești: sate și orașe.Acolo, însă, unde fluviul scapă de încolăciri și-și taie drumul drept, valea capătă caracterul de cheie sau cañon, având ambele pante înalte și povârnite, în care stratele orizontale ale podișului par ca foile scrise cu fosile ale unei uriașe cărți a naturii, unde cuțitul vremii a tăiat un jgheab enorm. Doar castele mai lipsesc, pentru ca asemănarea cu valea Rinului între Bingen și Mainz să fie și mai îndreptățită.

3). Al treilea caracter sunt terasele fluviale. Ele au marea însemnătate că ne descopăr istoria acestui fluviu de la sfârșitul Pliocenului și până azi. După structura și înălțimea acestor terase putem să ne dăm seama de peripețiile prin care a trecut fluviul și valea sa în timpul perioadelor glaciare și interglaciare. Câte perioade glaciare principale avem, atâtea terase quaternare apar și în valea adâncă a Nistrului. In total sunt cinci, paralelizându-se cu perioadele glaciare din Alpi: Günz, Mindel, Riss, Würm I și Würm II. Ele sunt acoperite de loess. Dar ceeace e de o deosebită importanță, este faptul că fiece terasă imediat superioară este acoperită de un orizont de loess în plus: Terasa Würm II — cea mai aproape de apă și cea mai târzie în timp — are un singur loess; Würm I are două loessuri; Riss, trei; Mindel patru, iar Günz cinci. Intre loessuri apar solurile fosile colorate, formate în faze climaterice mai calde și relativ mai umede. Impreună cu criteriul altitudinii teraselor peste talveg și cu criteriul paleontologico-preistoric, numărul orizonturilor de loess ne pune în măsură a determina vârsta fiecărei terase și a urmări astfel procesul de adâncire a văii Nistrului în cursul epocii quaternare.

Dar terasele acestea au și o mare însemnătate antropo-geografică. Ele au oferit locurile cele mai potrivite pentru așezările omenești în valea Nistrului. Pe terasa inferioară, Würm II, se ridică orașul Soroca; pe terasa imediat mai înaltă, Würm I, se ridică orașul Tighina, ca și Tyraspolul de peste fluviu. Tot pe o terasă fluvială, a cărei vârstă rămâne să fie documentată, se află Cetatea Albă. Pe terasa Riss — cea mai largă dintre toate și care se întinde pe partea Ucrainei, din dreptul Gurei Ichelului până la Liman — se află satul moldovenesc Mălăești, după care am și numit-o. In fine, celelalte două terase superioare, Mindel și Günz, din cauza greutății procurării apei, nu au așezări omenești.

4). Al patrulea caracter este valea inferioară înecată a fluviului, în care distigem lunca Nistrului (cam dela Nord de Tighina în jos), Limanul și valea submarină de pe fundul Mării Negre. Valea submarină datează din Alluvium, când nivelul erstitic al mării s'a înălțat din nou în urma topirii ghețarilor și apele marine au intrat pe văile fluviale, transformându-le în golfuri. Mai târziu golfurile au devenit limane, iar unele limane au ajuns câmpil de aluvionare sau bălți. Aceste procese petrecute la Nistrul de jos i-au dăruit o luncă, largă pe alocurea până la 17 km., cu brațe de fluviu cu gârle moarte, cu lacuri și mlaștini și cu o bogată vegetație aquatică, aspecte care fac ca circulația dela un mal la altul să fie îngreulată.

5). Al cincilea caracter sunt vadurile nistriene și cetățile dela vaduri: Hotin, Soroca, Tighina, Cetatea Albă.

Hotinul, punctul cel dintâi unde Românii, după descălecătoare, pe timpul voevodului Ștefan din țara Șipeniților, au atins hotarul Nistrului;

Cetatea Albă, vechiul castel bizantin Asprocastron — Moncastro al Genovezilor și rivala Caffei din Crimeea —; Cetatea Albă intrată în stăpânirea Moldovei sub Alexandru cel Bun, care o adăogă cu noi întăriturl ridicate din 4000 de care de piatră;

Thighina, pe unde trecea drumul cel mare de negoț, care lega Suceava de Caffa genoveză, „drumul tătărăsc", și al cărei vad fu cucerit tot de Alexandru cel Bun dela Tătari;

In fine Soroca, la al cărei vad Ștefan cel Mare ridică o cetate, ca și la Orhei, împotriva Cazacilor.

Toate aceste cetăți dela Nistru arată rolul ce l-a avut fluviul și calea sa în trecutul Moldovei, rol de graniță fortificată, dincoace de care se întemeia o țară agricolă pornită spre civilizație, iar dincolo de care roiau cetele prădalnice de Tătari și Cazaci.

Țara Moldovei este tăiată în lungul ei, dela Nord la Sud, de trei ape mari: Siretul, Prutul și Nistrul. Dacă Siretul, această Dunăre a Moldovei în care se varsă toate apele ce coboară spre Răsărit din Carpații Orientali românești, a jucat rolul axei principale de circulație, în lungul căreia s'au ridicat atâtea orașe, ca: Storojinețul, Siretul, Pașcanii, Romanul lui Roman Mușat, Bacăul și altele mai mici și laterale, până la Galați, și dacă Prutul, prin caracterul reliefului pe care-l străbate, ca și prin natura luncii sale, a rămas ca o vale ceva mai puțin circulată, pe pantele căreiea s'a ridicat un singur oraș mai însemnat, Cernăuții, dar cu largi perspective economice de viitor, ca drum de legătură pe apă între Baltica și Marea Neagră, — Nistrul, în schimb, cu cañonul său și cu vadurile sale, își precizează dela originea Moldovei rolul său antropo-geografic și geo-politic de frontieră fortificată cu cetăți, ca limită a expansiunii în massă a elementului românesc și ca șanț de apărare în fața lumii eurasiatice de dincolo de el.

Din punct de vedere etnografic, Nistrul — ca și Dunărea și ca alte fluvii — n'a fost o graniță de netrecut: dovadă numeroasa populație moldovenească de dincolo de el, până la Bug și chiar dincolo de Bug; și, iarăși, dovadă și infiltrarea elementelor orientale: Tătari în secolii mai vechi, Ruși și Ucrainieni dela 1812 încoace, în cuprinsul teritoriului basarabean. Prin faptul, însă, că e ultimul fluviu carpatic spre Răsărit și prin natura văii sale adânci ca un șanț enorm, el a fixat în bună parte destinele neamului românesc către stepele ponto-caspice. Iar concluzia noastră nu poate fi alta decât aceea că Nistrul este un hotar ideal pentru pământul și poporul ce coboară dinspre cetatea înconjurată de munți a Transilvaniei românești.

Deoarece, însă, în fixarea granițelor unui stat, hotărîtoare sunt nu numai elementele naturii, oricât de ideal favorabile ar fi ele, ci și reacțiunea omenească, istoria hotarului moldovenesc spre răsărit este aceea pe care o cunoaștem cu toții.

NOTE SI DOCUMENTE

Prin violenţă şi fără nicio cruţare pentru populaţie şi avatul ei, Ruşii au ocupat, la sfârşitul lunii Iunie 1940, Basarabia, Nordul Bucovinei şi colţul nordvestic al Judeţului Dorohoi.

In Iunie 1941, după un an dela violenţa ce ni s'a făcut, ostaşii români, la ordenul **M.S. Regelui Mihai I,** conduşi de **Mareşalul Ion Antonescu** şi luptând alături de Germani, au trecut Prutul şi au readus ţării, în scurtă vreme, pământul smuls cu silnicie. Au trecut apoi şi Nistru şi, după lupte mari şi sacrifiicii, au adus în paza şi adiministraţiea românească ţinutul dintre Nistru şi Bug (Transnistria), care cuprindea peste 1/2 milion de Români curaţi, aşezaţi cu multe veacuri în urmă acolo. Intre Nistru şi Bug e o adevărată „Ucrainâ moldovenească", cu sate întemeiate de Moldoveni pe pământul curaţit de Tătari. Capitala e la Balta.

ROMANII LA RASARIT DE NISTRU [1])

„Neamul românesc s'a întins din timpuri foarte vechi peste Nistru. Când s'a petrecut descălecarea, în ţinuturile stepei Răsăritene se înfiripase în părţile Voliniei şi Podoliei o ţară „bolohoveană", adică românească. Aşa se explică în parte cum Ştefan cel Mare îşi întinde stăpânirea sa spre **Podolia;** cum Petru Rareş pune ochii pe **Pocuţia,** ca moştenire dela părinţi; cum în Vasile Lupu (1653), al cărui ginere era Timuş, se naşte gândul de a uni părţile de peste Nistru cu Moldova, — ba şi cu Muntenia şi Ardealul! Gândul nu s'a împlinit întreg, dar Duca Vodă peste 30 de ani (1679), uneşte în adevăr Moldova cu „Ucraina Hanului", adică cu ţinutul dintre Nistru şi Bug, intitulându-se „Domn al ţării moldoveneşti şi ucraine", făcânâdu-şi chiar case la **Peşteră,** lângă Bug, unde avea moşii întinse.

Lucrul nu e de mirare. Duca se simţea acolo, ca la el acasă. Moldovenii, găsind stepa pustie, colindată doar de Tătari şi Cazaci (adică de oameni nestatornici) se întinseră pas cu pas spre Răsărat, urmând în deosebi marginea dintre pădure şi stepă, precum şi luncile râurilor, spre a lua ţinuturile cele mai bune pentru plugărie. — Putem zice că **Moldovenii au întins plugăria peste Nistru;** ei au fost cei dintâi **podgoreni pe malul stâng al fluviului** şi cei dintâi oameni statornici. Aşa se explică de ce au luat în stăpânire tocmai locurile **cele mai rodnice.**

Dacă ar fi fost alţii înaintea lor, le-ar fi ocupat aceia.

Nu numai pentru plugar şi pentru Domni, dar şi bisericeşte, Nistrul nu mai putea fi o graniţă. „Mitropolitul **Proilaviei** (Brăilei) luase sub privighreea sa toate satele moldoveneşti de peste Nistru. El se chema mitropolit al Proilavii, al Renilor, al Hotinului, şi al tuturor marginilor Dunării şi al Nistrului şi a întregii Ucraine a Hanului". Aşa dar, pe unde erau **raiale** peste Nistru era un fel de eparhier deosebită, care îngrijea şi de preoţimea Românilor din ţinutul supus Turcilor şi Tătarilor, care ascultau de Sultan.

Putem spune aşa dar că stăpânirea turcească şi tătărească n'a stingherit prea mult întinderea elementului românesc spre stepă. Din contra, în veacul al 18-lea, vedem pe Mitropoliţii Proilaviei pornind dela Ismail şi ajungând până la Bug, să cerceteze pe credincioşi şi să hirotonească preoţi. — Acesta era cu atât mai necesar, cu cât numărul satelor moldoveneşti **sporea mereu peste Nistru,** pornind într'acolo nu numai ţărani, dar şi boieri, făcându-şi slobozii, unde chemau coloni şi schimbând astfel Ucraina Hanului, într'o adevărată **„Ucrainâ Moldovenească",** cu patru protopopi cari privegheau bisericile.

Abia la 1792, se întinde stăpânirea rusească pentru întâiaşi dată peste ţara de colonizare moldovenească dintre **Bug** şi **Nistru.** Iar peste 20 de ani hotarul sare tocmai la Prut! Chiar Ruşii, dându-şi seama că ţinutul dintre Bug şi Prut e moldovenesc, l-au pus întreg sub privegherea episcopului din Chişinău, — şi tocmai la 1837 s'a înfiinţat episcopia din Cherson, iar Nistrul a ajuns să despartă administraţia bisericească a Moldovenilor de mitropolia lor românească.

Prin urmare, anul 1792 însemnează cea dintâi îngustare a ţinutului românesc spre Răsărit. Iar anul 1812 abia a mai lăsat Moldovei 1/2 din cât avusese înainte de atingerea cu Austria şi Rusia, care, dupa cum vedem, ajunseră vecinele noastre la Răsărit de Carpaţi — **abia după căderea Poloniei.**

Azi, Moldova s'a întregit iarşăi, până la Nistru, dar satele moldoveneşti dintre Nistru şi Bug au rămas încă în mâinile străinului care le-a luat acum 140 de ani, găsind acolo, afară de Moldoveni, un număr mic de tot de Ruşi şi ceva Greci, Bulgari şi alţi pribegi.

Pentru păstrarea fiinţei neamului moldovenesc în părţile tătărăşti şi căzăceşti au avut mare însemnătate şi schiturile aşezate în unele peşteri de pe malul râpos al Nistrului. Când au plecat de aci plăieşii, au rămas măcar monahii, „păzitorii legii pământene", care în bisericuţele lor, slujeau în limba ţării cu cărţi aduse pe furiş, tocmai din tipografia dela Mănăstirea Neamţului. Când episcopii ruşi (Lebedev) puneau să se ardă cărţile de limbă moldovenească, în ascunzătorile Nistrului, şi în tot ţinutul transnistrian, biserica singură mai păstra legătura cu fraţii de celălalt mal.

De aceea, ei şi-au păstrat încă limba. Vorbesc şi acuma, cum vorbeau Moldovenii din vremea Cronicarilor [1]). (In loc de puşcă zic **sâneţ). Cântecele** lor încep şi acum cu „frunza verde", măcar că s'au depătat de codri, iar **Nistrul** e pentru ei râu „blestemat", fiindcă îi desparte de fraţi.

Nistrule râu blestemat . . .
De fraţi m'ai înstrăinat.

Dar ei n'au uitat că odinioară ţara dela Răsărit de Nistru se chema „Moldova nouă". De aceea, îndată ce Rusia a început a se clătina, ei au cerut deslipirea de Ruşi. In 1917, adunarea dela **Tiraspol,** unde îşi trimiseseră delegaţi satele moldoveneşti, a cerut îndată: şcoală românească şi scriere cu alfabet latin, preoţi români, un arhiereu cu scaunul la Tiraspol, o universitate în limba lor şi unirea cu Moldova dela Apus de Nistru. „Să ne soindnim (= unim) cu fraţii noştri din Moldova". — In 1918, rada ucraineană a şi recunoscut „autonomia" Moldovenilor din stânga Nistrului".

---

[1]) Extras din volumul „România" (Pământul şi poporul românesc) pag. 209 de S. Mehedinţi şi V. Mihăilescu.

[1]) Ca pildă de felul cum vorbesc Moldovenii de peste Nistru, iată scrisoarea unui bătrân (Filimon Marian) din zilele când s'a auzit că Moldova dintre Prut şi Nistru se lipeşte de trupul ţării vechi.

„Am de-acum 76 de ani. Ca mâine voiu muri, da tot nu mă îndur să se stingă moldoveneasca. De aceea, vă rog şi vă poftesc să nu uitaţi nici pe Moldovenii de pe malul Nistrului cel din stânga, din gubernia Hersonului. Că toate satele de pe malul Nistrului sunt moldoveneşti, dar preoţi mai mult Ruşi. **Şi tare ni-e întunerec cu aşa siluire.** Foarte ni-i sete de preoţi moldoveni şi nu-i aevm. Deşi sunt unii Moldoveni, tot ruseşte citesc. Mă rog să mă bucuraţi cu un răspuns bun la cererea mea". (Mai 1917). — Iar când s'a deslipit Basarabia de Rusia (în toamna lui 1917) un soldat de peste Nistru a întrebat: **Dar pe noi, fraţilor cui ne lăsaţi!**

VIEAŢA POPORULUI ROMÂN, FAŢĂ DE VIEAŢA ALTOR POPOARE [1])

Fiecare popor trăeşte după firea sa şi după felul pământului de care l-a legat soarta. Iar viaţa lui nu se poate judeca drept, decât după faptele pe care le-a săvârşit, de când îl cunoaşte lumea ca neam deosebit de altele.

Cu privire la Români, două lucruri trebue să fie ţinute în seamă:

I. Civilizaţia. — Prin civilizaţie, înţelegem toate meşteşugurile, pe care le-a născocit un popor, pentru a se cuibări bine în pământul sau „moşia" lui, dată de „moşi" şi „strămoşi" în păstrare. De aceea, fiecare popor îşi are civilizaţia lui, mai mare sau mică, după priceperea la care a putut ajunge în supunerea puterilor naturii.

De pildă, cel mai civilizat neam, dintre toate câte trăesc aproape de poli, este Eschimosul. El a găsit mijlocul să-şi facă un adăpost călduros, clădind colibe (iglu) nu de piatră sau din cărămidă, ci din zăpadă şi ghiaţă. Hainele Eschimosului, făcute numai din piei, sunt foarte călduroase. In cismele lui nu intră apă niciodată. (Ele sunt la drept vorbind nişte căltuni de piele, 5 perechi, puse unele peste altele, şi cu părul neras, ca să ţină de cald). Cât despre arme, Eschimosul este foarte meşter; lancea lui, priponită cu o funie de piele, şi kayacul, cu care se avântă pe mare şi înnoată ca raţa pe sub valuri, este o minune de uşurinţă şi îndemânare. Eschimosul aşa dar se află pe o înaltă treaptă de civilizaţie polară.

Tot aşa, ficare popor are meşteşugurile sale, ca să-şi poată potrivi traiul după felul climei şi al pământului unde locueşte.

Poporul nostru a dovedit în timp de mii de ani, de când trăeşte în Carpaţi şi împrejurul Carpaţilor, o mare îndemânare în alipirea de pământul său. Hrana ceea mai veche şi mai uşor de prins a fost la început peştele. Având lunci întinse (la Dunăre, Tisa, Mureş, Jiu, Olt, Argeş, Siret, Prut şi Nistru), unde peştele intră, când apa se umflă primăvara, pescuitul a ademenit de timpuriu pe localnici. Când apele scad, bălţile luncii dunărene şi gârlele pot fi uşor cercetate de pescari. Gardul făcut în curmezişul unei gârle, opreşte peştele ca într'un coteţ. — De aceea, Românii au născocit o mulţime de unelte pentru pescuit, — unele pentru bălţi, altele pentru apele curgătoare, atât cele adânci, cât pentru pâraele şi râurile iuţi dela munte. — Neamurile care au venit mai târziu în ţara noastră (de pildă Săcuii şi Lipovenii) au împrumutat dela noi uneltele de pescuit.

Pe lângă pescuit şi vânat (care cere iarăşi o mulţime de meşteşuguri, capcăni, laţuri, gropi, etc.). străbunii noştri au ţinut încă din timpuri foarte depărtate vite domestice. In deosebi oile au fost dobitoacele cele mai dragi Românului. De aceea, niciun popor, în toată Europa, n'a colindat mai mult şi mai departe cu oile, decât Românii. Ei au împânzit toţi munţii, începând dela marginea de Nord a Carpaţilor (din Moravia) şi până în Adriatica, M.-Neagră (Crimeea) şi Pelopones. — Acum câteva sute de ani, cuvântul Român (Valah, cum se zice în limbile Slavilor) şi păstor însemnau acelaşi lucru, — ca şi cum celelalte neamuri

[1]) Reproducere din volumul „România" (Pământul şi poporul românesc) pag. 255 S. Mehedinţi şi V. Mihăilescu.

nici n'ar fi ştiut ce e păstoria. Urmarea a fost că din laptele oilor, poporul nostru s'a deprins să facă un caşcaval (caseus valachicus) vestit din mijlocul Europei până în Asia-Mică. Iar din lână, străbunele noastre ştiau să facă lăicere şi scoarţe atât de frumoase, că le cumpărau şi Grecii, poporul cel mai fudul din vechime. (Când ziceau istriana, ştiau că e vorba de covoare „dunărene"). Asta presupune însă multă muncă (spălatul lânei, scărmănatul, torsul, vopsitul, ţesutul, bubuitul, etc.). De aceea, cu multe secole îndărăt, femeile din Carpaţi ajunseseră vestite pentru cunoaşterea buruienilor bune de vopsit şi bune de leac. Iar bărbaţii erau meşteri în creşterea vitelor. Astfel, din timpuri străvechi („de când ciobănia"), noi am ştiut să ferim oile de vărsat, altoindu-le), — un meşteşug, la care alte neamuri n'au ajuns decât târzie vreme.

Având lână multă şi ştiind s'o lucreze, nu-i de mirare că părinţii noştri au ajuns încă de timpuriu să-şi facă şi o îmbrăcăminte foarte potrivită cu clima ţării. Pe când Slavii şi Germanii umblau cu pielea goală, fără cămăşi, femeile din Carpaţi lucrau cânepa şi inul atât de frumos, încât Grecoaicele nu puteau deosebi fuiorul de cânepă, de cel de in. Iar din lână făceau tot felul de ţesătură şi de haine. Sarica de pildă e o haină ideală, — imită lâna oilor; ploaia se scurge, fără să pătrundă prin ea. Gluga de asemenea e o haină minunată. Pe vremea rea ţine loc de umbrelă; noaptea e bună de aşternut ori de învelitoare; la drum poate fi întrebuinţată ca traistă ori săculeţ . . . Cojocul întors pe dos lasă să scurgă apa de ploaie, ca şi sarica. Dar ţine mai cald, deoarece împiedecă vântul să pătrundă . . . Insă isprava ce mare a îmbrăcămintei româneşti e cămaşa cea neagră a ciobanilor: e fiartă în zăr otrăvit cu sucuri de plante veninoase (spânţ — helleborus), aşa că apără şi de umezeală şi de insecte. E şi impermeabilă şi antiseptică.

Alături de oi, părinţii noştri ţineau mult şi la cai.

Herghelille din şesul Dunării erau atât de vestite, încât Filip, tatăl lui Alexandru Macedon, a cumpărat într'un rând 20.000 de cai din ţara noastră, ca să îmbunătăţească soiul cailor din Macedonia. Şi, având cai buni, se înţelege că străbunii noştri erau şi îndemânatici la călărie. Erau călăreţi aşa de vestiţi, cum au ajuns în vremurile de mai târziu Cazacii dela Don. Puterea oştirii lor era în cavalerie. — Pe când în ţările Mediteranei, calul trăgea numai la căruţă, deoarece localnicii nu ştiau să călărească, Geţii în largul şesului făceau şi vânători de-a călare (cum se fac azi în Anglia). — Până acum 100 şi ceva de ani, Polonia, Germania, Turcia şi alte ţări cumpărau cai din herghelille noastre.

In sfârşit şi la plugărie Românul a arătat mare îndemn. Când Alexandru Macedon a trecut Dunărea, soldaţii lui trebuiau să ţină lancea curmeziş, ca să plece spicele lanurilor semănate în şesul nostru. Numele de grâu, meiu, secară-orz şi ovăs arată că încă din epoca venirii Romanilor noi cultivam aici toate cerealele.

De asemenea pomii: prunul, mărul, părul, cireşul, persicul, nucul, etc., dovedesc prin numele lor că ne erau cunoscuţi încă de acum 2000 de ani. Cât priveşte viţa de vie, ţara noastră avea o podgorie atât de întinsă, încât a trebuit să mai desfiinţeze o parte din vii.

Şi toate muncile acestea dovedeau priceperea şi lipirea omului de pământul lui. Iar industria casnică e dovada cea mai pipăită că încă de acum 2500 de ani, poporul legat de Carpaţi şi Dunăre ajunsese pe o mare treaptă de civilizaţie. — Pe când Dacii aveau: pescuit, plugărie, podgorie, industria ţesăturilor, etc., popoarele din Nordul Europei

duceau o vieaţă foarte neajutorată, trâind cam în felul Pieilor-Roşii din Canada.

Ca o dovadă a civilizaţiei româneşti e şi faptul că foarte de timpuriu locuitorii din Carpaţi au trecut dela munca cu braţele, la munca cu maşinile, punând adică puterile naturii să lucreze în locul braţelor omeneşti. Iar puterea cea mare pe vremea aceea era a râurilor şi a vântului. Cele mai vechi maşini au fost în ţara noastră, cele mânate de apă, adică morile. Apoi a venit la rând ferestrăul de apă şi piua pentru bubuitul ţesăturilor de lână. Iar ce priveşte întrebuinţarea apei, locuitorii Carpaţilor au născocit încă de timpuriu un fel de turbine, care să-i ajute a da putere mare chiar pâraielor celor mai mici. — O moară cu roata în plan orizontal, nu vertical, s'a părut atât de ingenioasă, încât e pusă azi într'un muzeu din München, ca semn de tehnică populară.

Cât priveşte darul de a ticlui maşini, poporul român a dat dovezi dintre cele mai vădite. Unul dintre cei dintâi sburători peste Viena a fost fiul unui sătean din Binţinţi (Vlaicu), care sbura cu un aeroplan născocit de el[1]). Iar în vremea marelui războiu, cel care a găsit meşteşugul să tragă cu mitraliera din avion printre spiţele roţii (sincronizarea focului) a fost tot un Român, descoperitorul Sonicităţii.

Aşa dar, în ce priveşte Civilizaţia, adică suma tuturor adaptărilor tehnice ale omului la mediul geografic în care trăeşte, poporul nostru este unul dintre cele care au dovedit o mare îndemânare încă din cele mai vechi timpuri.

*

II. Cultura. — Prin cultură se înţelege suma tuturor cugetărilor şi simţirilor prin care omul se acomodează nu numai cu mediul fizic, ci şi cu societatea de azi şi cu cea veşnică, adică cu sufletul celor ce au fost sau vor mai fi după noi.

1. Cu societatea, omul se înţelege, întâi prin ajutorul graiului. — Limba poporului nostru s'a schimbat cu totul acum vreo 2000 de ani, cum s'a schimbat limba locuitorilor din Spania şi Galia. In două sute de ani, vechii locuitori ai Spaniei (Celtiberii) au uitat cu totul limba lor şi au luat-o pe cea latină. Tot aşa au păţit Galii. Şi aceeaşi soartă ne'a ajuns şi pe noi. (Un mare cărturar, Ovidiu, surghiunit de înmpăratul August, a trăit 8 ani la Constanţa, şi a murit aici, după ce învăţase limba noastră. Când l-au auzit bătrânii noştri, spunând stihuri în limba getică, au plâns de înduioşare. — Din nenorocire, nu ni s'a păstrat nimic din scrisul acela al lui Ovidiu şi nici istoria lui Traian, de unde am fi aflat ceva şi despre limba cea veche a neamului). După venirea coloniilor şi a legiunilor s'a întâmplat însă o mare schimbare: Italia, ne mai având de unde trimite atâţi soldaţi, cât trebuiau pentru toate legiunile aşezate la marginea împărăţiei, s'a luat obiceiul, ca fiecare legiune să-şi recruteze soldaţii pe loc, adică dintre locuitorii ţinutului, unde era aşezată. Astfel, părinţii noştri, Dacii, au intrat în oastea romană, au căpătat nume romane şi dreptul de cetăţean roman şi au început a vorbi limba soldaţilor mai vechi şi a ofiţerilor. Erau adică un fel de grăniceri; iar când ajungeau veterani, adică ieşeau din armată, căpătau

[1]) Cel dintâi om care a sburat e un inginer Bănăţean (Traian Vuia) la 10 August 1906, străbătând 24 m. în lung, la înălţimea de 4 m.

pământ. Şi fiindcă tot atunci (la câteva zeci de ani după moartea lui Traian), ostaşii romani au căpătat voie să se însoare, veteranii, când ieşeau din armată, nu erau oameni fără căpătâi, ci aveau familia lor şi moşioara lor în apropierea lagărului. Aşa de mulţi erau localnicii care serviseră sub steagul legiunilor, încât numele de veterani a ajuns să însemneze bătrâni.

Astfel, prin amestecul cu Romanii, am căpătat o limbă romanică. Dar n'a rămas neschimbată, ci i s'a adăugat mereu tot ce trebuia, ca să ajungă din ce în ce mai bogată. Am mai luat cuvinte şi dela străinii care au trecut prin ţara noastră, după cum şi noi am dat altora destule vorbe. Insă, după toată făptura ei, limba noastră e încă foarte aproape de limba latină (în unele priviri mai aproape decât franceza, spaniola, portugheza sau italiana). — Aşa cum a ajuns până azi, e o limbă cu care putem să spunem orice gând şi orice simţire, ca în oricare dintre limbile cele mai alese ale pământului.

*

2. O altă ispravă a sufletului românesc e **religia.** Cu privire la veşnicie, neamul nostru a avut de timpuriu gânduri mult mai înalte decât alte neamuri. Pe când Grecii se închinau la nişte zei plini de păcate, Dacii credeau într'un singur Dumnezeu şi erau încredinţaţi că ei sunt nemuritori, chiar le şi ziceau Grecii, „Geţi nemuritori". — Spre deosebire de popoarele Mediteranei, care puneau trupul mai sus decât sufletul (mens sana in corpore sano), legiuitorul nostru cel dintâi, Zamolxe, spunea tocmai dimpotrivă: numai cine are suflet sănătos poate să-şi păstreze sănătatea trupului, — un adevăr, pe care îl întâlnim azi dovedit în mii şi mii de împrejurări).

De aceea, noi am luat repede învăţătura lui Iisus. (Unii dintre Daci duceau un traiu foarte cumpătat: mâncau numai legume, miere, lapte . . . fără să atingă carnea, aveau adică o viaţă călugărească. Aceia erau cei mai onoraţi în tot neamul dacic şi purtau un fel de căciulă de paslă; nu umblau cu capul gol, ca poporul de rând. — Comanacul călugărilor noştri e de bună seamă vechea căciulă a Dacilor ce trăiau în sihăstrie).

Astfel, religia noastră creştină, altoită pe cugetul sănătos şi simţirea curată a strămoşilor, s'a dovedit o religie blândă şi cuminte. Noi n'am prigonit niciodată pe alţii pentru credinţa lor. Din bătrâni a rămas o vorbă foarte înţeleaptă: fiecare om cu legea lui. Adică se cuvine să nu te amesteci în credinţele nimănui. — Până şi pe ereticii prigoniţi din alte ţări (Lipovenii) i-am primit în ţara noastră, lăsându-i de capul lor, cu credinţele lor.

Pe când alte ţări au dus războaie cumplite pentru desbinări bisericeşti, ba au ars şi oameni pe rug, noi Românii n'avem pe cugetul nostru nicio prigonire împotriva nimănui. — Religia pentru noi a ţinut loc de lege, pe vremea când barbarii năvăliseră în hotarele noastre. Vechiul sluijtor al altarului a rămas până azi, cum se zicea şi pe latineşte, adică popa.

El era şi jude. Basilica, adică tribunalul, a devenit biserică. — Românii se pot lăuda cu religia lor, blândă şi folositoare vieţii, — un adevărat adăpost, în vremurile când n'aveam niciun alt sprijn.

*

3. **Ştiinţa** e altă parte a culturii noastre. In ştiiţă, începând dela cunoaşterea plantelor (în care erau vestiţi Dacii, cum mărturisea Dioscoride), poporul român a dat dovezi de vrednicie, ca şi alte neamuri.

Cât privește curajul, n'am rămas în urma nimănui. Pe vremea, când Turcii au năpădit în Europa, cei mai mari dintre Români și-au cheltuit viața lor în lupte, adică au fost ostași (Mircea, Ștefan, Corvin).

După mărturia străinilor — și chiar a Turcilor, cu care purtam lupte — nimeni între creștini nu s'a ridicat atunci mai presus de Mircea (1400), Corvin (1450) și Ștefan (1500). — In veacul al XV-lea am stat în locul cel mai de cinste în știința războiului. Dovadă biruințele lui Mihai Viteazul.

Apoi am dat la iveală câțiva oameni de seamă și ca știință de carte. In secolul XVI, unul dintre cei mai mari învățați a fost Nicolae Valahul, care a ajuns cancelar și arhiepiscop în Ungaria.

In secolul XVII Milescu a ajuns profesor al țarului Petru cel Mare.

In sec. XVIII, Dimitrie Cantemir a fost unul dintre cei mai învățați oameni. Academia din Berlin l-a ales ca membru. — Iar în secolul XIX-lea Românii s'au putut apropia de știință, întocmai ca orice alt neam cu mai multe înlesniri și cu o viață mai ticnită de cum a fost viața noastră, ca unii ce eram mereu în calea năvălirilor tătărești și turcești. — Dacă școalelor bisericilor și în deobște învățăturilor le-a mers mai bine în Ardeal, să nu uităm că Ardealul era la adăpostul munților. Când se zidea de pildă biserica cea mare din Brașov, noi nu puteam zidi la fel, deoarece Mircea trebuia să lupte la Dunăre, ținând hotarul împotriva Turcilor (Rovine).

4. Alt semn al culturii e **arta** și **morala.** — In privința aceasta, poporul românesc poate sta cu cinste alături de altele. Poeziile populare sunt de o frumusețe care minunează și pe străini. Cântecul, dansul, portul (cusăturile), chipul caselor țărănești și încrestarea lemnului (furci, stâlpi, etc.) sunt dovezi că poporul nostru are mult gust. Iar în ce privește judecata lui despre purtarea omenească în deobște (adică morala) ea dovedește chibzuință și omenie. Proverbele românești sunt pline de înțelepciune. Iar blândețea poporului nostru s'a dovedit cu prisos în războiu. Pe când unii vecini au ars satele și orașele noastre, iar pe prizonieri i-au chinuit în chipul cel mai sălbatic, Românii au fost omenoși — chiar și cu dușmanii.

Așa dar poporul nostru, așa cum a crescut în timp de veacuri, poate sta cu vrednicie față cu oricare alt popor european. Cultura românească nu e spre ocara noastră, ci spre laudă.

Rămâne acum, de când s'a schimbat munca pământului, negoțul, drumurile, legile și alte întocmiri ale traiului, să ținem pasul cu cei mai buni după cum și în trecut. strămunii au stat în frunte. Intâi au stat Romanii, în vechime; iar în timpurile de necaz cu Turcii (spaima Europei) au stat Românii, nefiind ca alți vecini adăpostiți de primejdie.

Marele Basarab, apoi Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun au fost pilde pentru vecini.

Ștefan cel Mare și Bun a fost pildă și pentru țări mai depărtate.

Mihai Viteazul, în 5 ani de zile, ridicase țara până într'atât, că toți vecinii o cunoșteau și-o cinsteau. Turcii, bătuți la Călugăreni și în tot lungul Dunării, i-au trimis daruri și i-au dat dreptul de a fi Domn veșnic (ereditar) în țara lui. — Ceea ce însemnează că poporul fiind de felul lui înzestrat, de câte ori s'a ridicat și câte un om de seamă la cârma lui, a putut sta alături cu oricare altul.

TRANSFIGURAREA ROMÂNISMULUI

Conferința rostită de d. prof. Nichifor CRAINIC în ziu de 18 Aprilie 1943, în cadrul unei ședători a „Cetății Moldove", în sala Teatrului Național din Iași, și al cărei rezumat îl publicăm mai jos:

„. . . Prin transfigurarea românismului vrem să înțelegem schimbarea la față a poporului nostru sub puterea luminii dumnezeești a creștinismului. Dar tocmai aici stă greutatea temei pe care ne-am propus'o. Căci transfigurarea presupune un moment anterior, când aspectul românismului ar fi fost altul decât cel creștin cu care să le putem compara. Există popoare a căror istorie are amândouă aceste înfățișări ceea ce le dă putința de a cântări starea lor de barbarie naturală cu transformarea lor după intrarea în creștinism și de a urmări cu oarecare precisie sporul de bine lucrat în personalitatea lor de puterea credinței în Isus Hristos. Există deasemenea popoare decăzute din creștinism, la care se poate vorbi de o schimbare la față în sensul unei desfigurări sau a unei caricaturizări a ceeace erau mai înainte".

„Istoria poporului român nu ne oferă vreun moment de barbarie păgână anterior încreștinării lui, cu care l-am putea compara după intrarea în Biserică, precum nu ne oferă, — slavă Domnului! — nici un moment de decădere categorică din creștinism".

Conferențiarul stabilește o strânsă corelație între cuvântul «l e g e» și termenul teologic de t e a n t r o p i e, ca punctul de plecare a straniei împletiri dintre concepția religioasă și cea laică a poporului român. Și observăm:

„Ca flacăra pâlpâindă pe comorile ascunse în adânc, din sufletul istoriei noastre străbate rumeneala unui har ceresc ce înfrumusețează fața românismului. Revărsarea lui în eroism și milostenie, desăvârșind măsura umanului tocmai în politică unde de regulă omul se arată mai crâncen și mai hain, nu poate fi datorit decât acelei colaborări teandrice prin care se transfigurează natura existenței pământești.

„Strămoșii noștri, e adevărat, n'au gândit creștinismul, ci l-au trăit, căci în ochii lor el e un principiu de viață, iar nu cadavru filosofic pentru disecțiile judecății critice, iar a trăi creștinismul e ceeace primează peste toate elucubrațiile cugetării omenești. Din trecutul nostru nu cunoaștem nici un caz când un Român să se fi simțit nenorocit că l-ar sufocat metafizica ortodoxă și l-ar fi stăvilit să cugete personal. Dar închipuiți-vă că diavolul l-ar fi împuns pe unul în creer să croiască el o metafizică mai bună decât cea ortodoxă".

Referindu-se la această atitudine luată de d. Lucian Blaga față de ortodoxie, N. Crainic spune :

„Lucian Blaga preconizează o metafizică elaborată din superstițiile folklorice, din miturile indiene și din ereziile creștine, toate elemente antiortodoxe. Dar aceasta n'ar fi decât o metafizică a babelor vrăjitoare sau un galimatias crișnamurtic, cum e teosofia. Criteriul, pe care îl stabilește dânsul pentru o filosofie românească e prea simplu și prea insuficent. Căci nu ajunge să iei o identitate etnică și să emiți o trăsnaie originală ca Manu ajunge să iei o identitate etnică și să emiți o trăsnaie originală ca Marele Anonim, pentru a face filosofie autohtonă. O filosofie românească trebue să fie cât de cât r e p r e z e n t a t i v ă măcar pentru o latură a sufletului românesc".

In concluzie d. Crainic spune:

„Ce putere are metafizica Bisericii, care a străluminat viața noastră istorică, această metafizică ortodoxă condamnată la moarte de filosofii cari

râvnesc o faimă de anticriști, ne-o spune noua încordare a poporului român, ridicat iarăși să-și apere ființa în numele lui Dumnezeu. In jurul nostru s'a prăbușit Polonia, și nenorociții ei au găsit aici adăpost, pe care l-au cunoscut din veac pribegii și umiliții Răsăritului. In jurul nostru s'a desființat Cehoslovacia, dar România nu s'a luat la întrecere cu necroforii, cari abia au așteptat îngropare ca să prade mortul. In jurul nostru s'a dărâmat Jugoslavia, dar România nu figurează printre cei cari i-au sfâșiat trupul. Avem interese naționale și într'o parte și cealaltă. Și totuși, cavalerismul, stânjeneala morală și compătimirea ne-au impus o rezezvă, ce nu seamănă cu a niciunui alt popor, izvorîtă din adâncul inimii noastre creștine. Noi Românii nu adulmecăm beneficiile ce au fost îmbrobonate de sudoarea sângelui, dar ne găsim totdeauna unde sacrificiile cele mai grele s'aduc pentru un pic de dreptate în această lume. Precum odinioară ne-am ivit în largul ecumenic cu Mircea cel Bătrân, în cruciada contra mahomedanismului, tot așa luptăm azi încordați în cruciada europeană împotriva păgânismului sovietic. E destinul nostru dela Dumnezeu cu dreptatea, după care însetează acest popor, să n'o cucerim în nuemele egoismului și al orgoliului național, ci în numele jertfelor aduse pentru sfintele idealuri ale lumii creștine".

LUI INOCENȚIU MICU-CLAIN

Arhanghel luminos
In suflet de furtună,
In tine-un neam întreg
Virtuți și crez adună.

Tu-i, simți calvarul crud
Și viața de ocară
Văzându-l rob, străin,
In propria lui țară.

Cobori în luptă, crai
Vlădică, vijelie
De faptă și de gând
Trimis de veșnicie.

Tu-ți aperi frații blânzi
Români, Romani cu graiul
Cu sângele din ei
Cu portul și cu traiul.

Comori de-atâta preț
Se iroseau martire
Subt domni aduși de vânt
Stăpâni prin năvălire.

Tu crainic dârz sfidezi
Trufia lor haină
Și libertate strigi
Dreptate ceri deplină.

Și peste timp durezi
Temei de închegare
Și răsărit de veac
De România Mare.

Poporului erou
De nobilă simțire
Ce-aprinde 'n Răsărit
A Romei strălucire.

Surghiunul glasul tău
L-a amuțit departe,
Iar jelea, lipsa grea
Ți-au fost sortite parte.

Dar le-ai purtat ne'nfrânt
Român în Roma Mamă,
Ce-ți dete suflet drept
Și aprig fără seamă.

Mormântul tău smerit
Și azi e o chemare
Tu, Micule, prin vremi
Ești tot mai viu, mai mare.

Ctitor de Blaj,
Coroană a Unirii
Tu cu Neamu 'ntreg azi urci
In slava nemuririi.

I. Gârleanu

Această broşură, apărută sub îngrijirea şi cu cheltuiala D-lui D. Pârău, s'a tipărit în 500 exemplare, în tiparul tipografiei „FREISINGER TAGBLATT“ din oraşul Freising (Germania) în luna Dec. 1952.

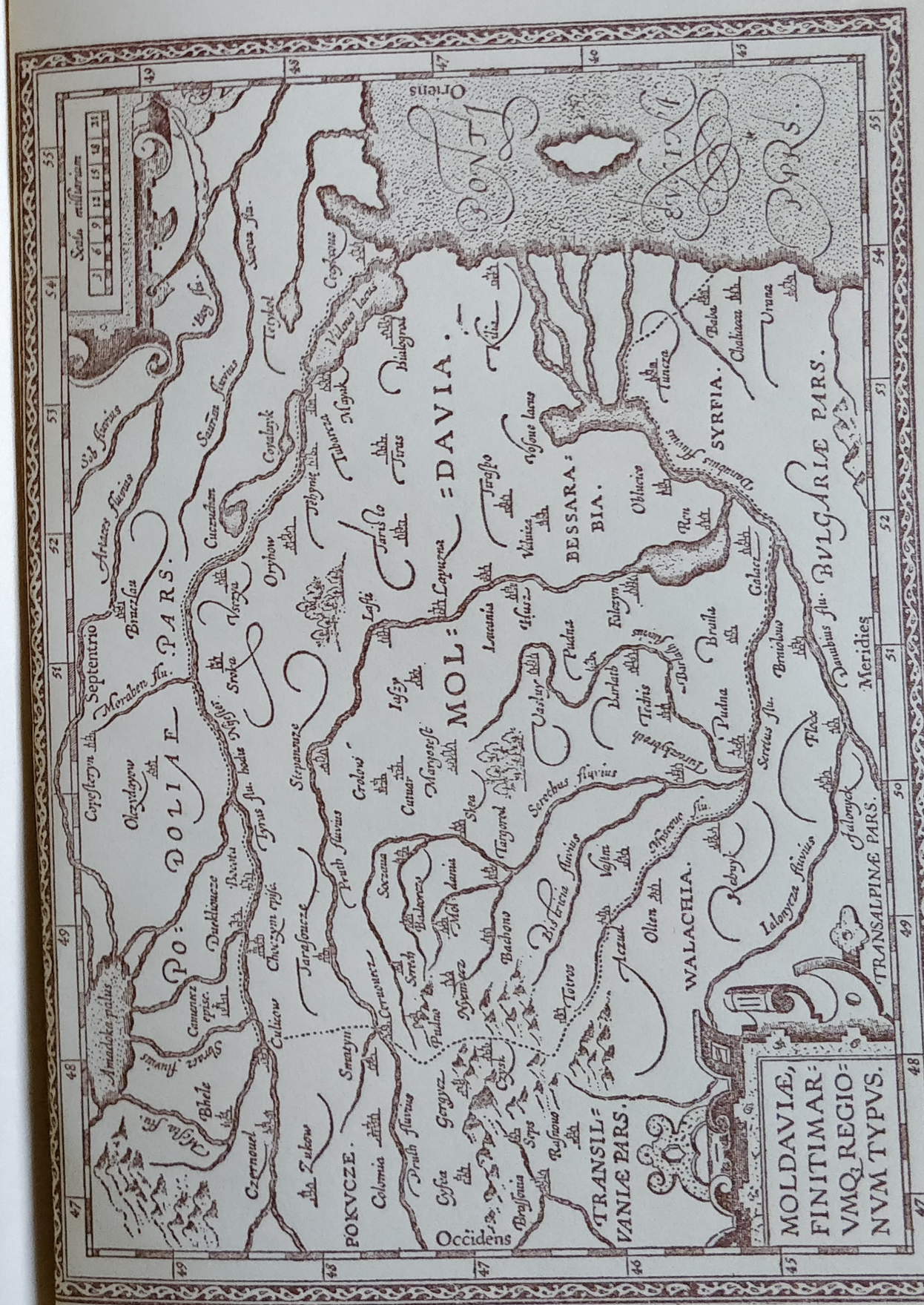

Georgius de Reicherstorffer, Moldaviae finitimarumqae regionum typus. Viena, 1541

Nota

Publicaţie apărute sub îngrijirea D-lui D. Părău

1. **Carte de Rugaciuni,** revăzută de Preotul Ghe. Preda. München, 1947. „Verlag Akademische Buchdruckerei", 96 pagini ilustrată cu 5 planşe.

2. C. C. Giurescu: **Roumania's Mission in Europe.** (Traducere din limba germană) Freising, 1948. „Verlags-Buchdruckerei des Freisinger Tagblatt", 16 pagini ilustrată cu 6 planşe.

3. M. Pribeagu: (D. Pârău) **Roumania, the Land between East and West.** (album) cu o prefaţă de Carpathicus. München, 1948. „Verlag und Graphische Kunstanstalten F. Bruckmann KG.", 100 pagini, ilustrat cu 115 reproduceri, cu explicaţiile în limba engleză şi germană.

4. A. Popa: **Transilvania, Object of Rumanian and Hungarian discord.** Freising, 1949. „Verlags-Buchdruckerei des Freisinger Tagblatt", 62 pagini ilustrată cu trei hărţi.

5. N. Iorga: **Originea, firea şi destinul Neamului Românesc.** Freising, 1950. edituria „Patria", 24 pagini ilustrată cu două hărţi.

6. O. Goga: **Romania.** Freising, 1951. editura „Patria", 16 pagini ilustrată cu 8 planşe.